

กติปยศัพท์

กติปยศัพท์ แปลว่าศัพท์เล็กๆ น้อย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปกิณณกศัพท์ คือ ศัพท์เรียกราย มีวิธีแจกเฉพาะตน มี ๑๒ ศัพท์ อดต, พรหม, ราช, ภควนต, อรหนต, ภวนต, สตถุ, ปิตุ, มาตุ, มน, กมม, โค

อดต [ตน] เป็น ปุ่ลึงค์ แจกอย่างนี้ :-

เอก.		
ป.	อดตา	อดต เป็นเอกวจนะอย่างเดียว ถ้าต้องการให้เป็นพหูวจนะเรียงซ้ำกัน ๒ ครั้ง เช่น อดตโน อดตโน เคหิ เรือนของ ตนๆ
ทุ.	อดตานํ	
ต.	อดตนา	
จ.	อดตโน	
ปญ.	อดตนา	
ฉ.	อดตโน	
ส.	อดตนิ	
อา.	อดต	

พรหม [พรหม] เป็น ปุ่ลึงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	พรหมา	พรหมานโน
ทุ.	พรหมานํ	พรหมานโน
ต.	พรหมุณา	พรหฺเมหิ พรหฺเมภิ
จ.	พรหมุโน	พรหมานํ
ปญ.	พรหมุณา	พรหฺเมหิ พรหฺเมภิ
ฉ.	พรหมุโน	พรหมานํ
ส.	พรหมนิ	พรหฺเมสุ
อ.	พรหฺเม	พรหมานโน

ราช [พระราช] เป็น ทวีลึงค์ ในปุ่ลึงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	ราชา	ราชาโน
ทุ.	ราชานํ	ราชาโน
ต.	รณญา	ราชูหิ ราชูภิ
จ.	รณญเญ ราชิโน	รณญํ ราชุนํ
ปญ.	รณญา	ราชูหิ ราชูภิ
ฉ.	รณญเญ ราชิโน	รณญํ ราชุนํ
ส.	รณญเญ ราชินิ	ราชูสุ
อา.	ราช	ราชาโน

ศัพท์สมาส มี ราช ศัพท์ เป็นที่สุด เหมือน มหาราช

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือน มหาราช

	เอก.	พหู.
ป.	มหาราช	มหาราชานโน
ท.	มหาราชา	มหาราเช
ค.	มหาราเชน	มหาราเชหิ มหาราเชภิ
จ.	มหาราชสส มหาราชาย มหาราชตถ	มหาราชาน
ปญ.	มหาราชสฺมา มหาราชมฺหา มหาราชา	มหาราเชหิ มหาราเชภิ
ฉ.	มหาราชสส	มหาราชาน
ส.	มหาราชสฺมี มหาราชมฺหิ มหาราเช	มหาราเชสุ
อา.	มหาราช	มหาราชานโน

อนุราช=พระราชาน้อย
อภิราช=พระราชย์
อุปราช=อุปราช
จกวดติราช = พระราชจักรพรรดิ
เทวราช=เทวดาผู้พระราช
นาคราช=นาคผู้พระราช
มิกราช=เนื้อผู้พระราช
สุปถนราช=ครุฑผู้พระราช
หัสราช=หงส์ผู้พระราช

ภควนตุ [พระผู้มีพระภาค] เป็นปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

ศัพท์เหล่านี้ แจกเหมือน ภควนตุ

	เอก.	พหู.
ป.	ภควา	ภควนตา ภควนโต
ท.	ภควนต	ภควนเต ภควนโต
ค.	ภควตา	ภควนเตหิ ภควนเตภิ
จ.	ภควโต	ภควต ภควนตาน
ปญ.	ภควตา	ภควนเตหิ ภควนเตภิ
ฉ.	ภควโต	ภควต ภควนตาน
ส.	ภควติ ภควนเต	ภควนเตสุ
อา.	ภคว ภควา	ภควนตา ภควนโต

อายสมนตุ=คนมีอายุ
คุณนตุ=คนมีคุณ
จกขุมนตุ=คนมีจักขุ
ชุติมนตุ=คนมีความโพล่ง
ธนนตุ=คนมีทรัพย์
ธิติมนตุ=คนมีปัญญา
ปญญนตุ=คนมีปัญญา
ปุญญนตุ=คนมีบุญ
พญญนตุ=คนมีพวงพ้อง
สติมนตุ=คนมีสติ

ภวนต [ผู้เจริญ] เป็น ทวีลิงค์ ในปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	ภว	ภวนตา ภวนโต
ท.	ภวนต	ภวนเต ภวนโต
ค.	ภวตา โภตา	ภวนเตหิ ภวนเตภิ
จ.	ภวโต โภโต	ภวต ภวนตาน
ปญ.	ภวตา โภตา	ภวนเตหิ ภวนเตภิ
ฉ.	ภวโต โภโต	ภวต ภวนตาน
ส.	ภวนเต	ภวนเตสุ
อา.	ภว	ภวนตา ภวนโต โภวนตา โภวนโต

อรหนต พระอรหันต์ เป็นทวีลิงค์, ในปุงลิงค์แจกเหมือน ภควนตุ แปรกันแต่ ป. เอก.

อรหา อรห เท้านั้น

สตุ [ผู้สอน] เป็น ปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	สตุถา	สตุถาโร
ท.	สตุถาริ	สตุถาโร
ต.	สตุถารา สตุถุณา	สตุถาเรหิ สตุถาเรมิ
จ.	สตุถุ สตุถุโน	สตุถารานํ
ปญ.	สตุถารา	สตุถาเรหิ สตุถาเรมิ
ฉ.	สตุถุ สตุถุโน	สตุถารานํ
ส.	สตุถริ	สตุถาเรสุ
อา.	สตุถา	สตุถาโร

แจกเหมือน สตุถุ

กตตุ= ผู้ทำ	เนตตุ= ผู้นำไป
ขตตุ= ผู้ขุด	ภตตุ= ผู้เลี้ยง, ฝัก
ญาตตุ= ผู้รู้	วตตุ= ผู้กล่าว
ทาตตุ= ผู้ให้	โสตตุ= ผู้ฟัง
นตตุ= หลาน	หนตตุ= ผู้ฆ่า

ปัตตุ [พ่อ] เป็น ปุงลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	ปิตา	ปิตโร
ท.	ปิตริ	ปิตโร
ต.	ปิตรา ปิตุณา	ปิตเรหิ ปิตเรมิ ปิตูหิ ปิตูมิ
จ.	ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตุนํ
ปญ.	ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรมิ ปิตูหิ ปิตูมิ
ฉ.	ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตุนํ
ส.	ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา.	ปิตา	ปิตโร

๒ ศัพท์นี้แจกเหมือน ปิตุ

ภตตุ= พี่ชาย, น้องชาย
ชามาตตุ= ลูกเขย

มาตตุ [มารดา] เป็นอิถิลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	มาตา	มาตโร
ท.	มาตริ	มาตโร
ต.	มาตรา มาตุยา	มาตราหิ มาตรามิ มาตุหิ มาตุมิ
จ.	มาตุ มาตุยา	มาตรานํ มาตุนํ
ปญ.	มาตรา	มาตราหิ มาตรามิ มาตุหิ มาตุมิ
ฉ.	มาตุ มาตุยา	มาตรานํ มาตุนํ
ส.	มาตริ	มาตราสุ มาตุสุ
อา.	มาตา	มาตโร

แจกเหมือน มาตตุ

อิตตุ= อิตา

มโนคณะศัพท์

ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น เรียกว่า มโนคณะศัพท์, มน ศัพท์เป็นได้ทั้ง บุคลิก และ นบุคลิก นอกนั้นเป็น ปุลงศัพท์อย่างเดียว

มน= ใจ	เตช=เดช
อย=เหล็ก	พย=น้ำนม
อร= ออก	ยส=ยศ
เจต= ใจ	วจ=วาจา
ตป=ความร้อน	วย=วัย
ตม=มีด	สิร=หัว

มน ศัพท์ ใน ปุลงศัพท์

	เอก	พหู
ป.	มโน	มณา
ท.	มนั	มเน
ต.	มนสา	มเนหิ มเนภิ
จ.	มนโส	มนานั
ปญ.	มนสา	มเนหิ มเนภิ
ฉ.	มนโส	มนานั
ส.	มนสิ	มเนสสุ
อ.	มน	มณา

มน ศัพท์ ใน นบุลงศัพท์

	เอก	พหู
ป.	มนั	มนานิ
ท.	มนั [มโน]	มนานิ
ต.	มนสา	มเนหิ มเนภิ
จ.	มนโส	มนานั
ปญ.	มนสา	มเนหิ มเนภิ
ฉ.	มนโส	มนานั
ส.	มนสิ	มเนสสุ
อ.	มน	มณา

กम्म [กรรม] เป็น นบุลงศัพท์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	กम्मั	กम्मานิ
ท.	กम्मั	กम्मานิ
ต.	กम्मุณา	กम्मเอหิ กम्मเอภิ
จ.	กम्मุโน	กम्मานั
ปญ.	กम्मุณา	กम्मเอหิ กम्मเอภิ
ฉ.	กम्मุโน	กम्मานั
ส.	กम्मนิ	กम्मเอสสุ
อา.	กम्म	กम्मานิ

โค [โค] สามัญ ไม่นิยมว่า ผู้ เมีย แจกอย่างนี้

เอก.		พหู.
ป.	โค	คาโว
ท.	คาวุ คาวุ	คาโว
ต.	คาวน	โคหิ โคภิ คาวะหิ คาวะภิ
จ.	คาวสส	คูนัน คาวานัน
ปณ.	คาวสมา คาวมหา คาวา	โคหิ โคภิ คาวะหิ คาวะภิ
ฉ.	คาวสส	คูนัน คาวานัน
ส.	คาวสมิ คาวมหิ คาว	โคสุ คาวะสุ
อา.	คาว	คาโว

-ศัพท์ทั้งหลาย ๖ คือ ปุม ชาย, สา หมา [ไม่นิยมว่า ผู้ เมีย], อหธา กาลยิตยาว, มขว ชื่อพระอินทร์, ยว ชายหนุ่ม,สข เพื่อน, เหล่านี้ ไม่ค่อยมีคำใช้นัก ถึงใช้บ้างก็เป็นบางวิภัติไม่ทั่วไป ไม่ต้องแจกไว้ในที่นี้ให้พิสดาร.

-ปุม เป็น ปุงลิงค์ มีที่ใช้บ้าง แต่ ป. เอก. ปุม่า เท่านั้น.

-สา เป็นคำกลาง ๆ ไม่นิยมว่าตัวผู้หรือตัวเมีย เหมือนกับศัพท์คือ โค มีที่ใช้แต่ ป. เอก. สา, ในปุงลิงค์ ใช้เป็น สุนข ในอิตถิลิงค์เป็น สุนชี

-อหธา เป็น ปุงลิงค์ มีที่ใช้บ้างแต่ เอก. ป. อหธา ท. อหธานัน ต. อหธุนา จ. ฉ. อหธุนโน ส. อหธาเน เท่านั้น. -มขว เป็น ทวีลิงค์ ใน ปุงลิงค์ ใช้มากแต่ ป. มขวา เท่านั้น.

-ยว เป็น ทวีลิงค์ ในปุงลิงค์ ใช้มากแต่ ป. เอก. ยวา, ในอิตถิลิงค์ เป็น ยวตี แจกตาม อี การันต์ ในลิงค์นั้น.

-สข เป็น ทวีลิงค์ ในปุงลิงค์ ใช้มากแต่ ป. เอก. สขา, ในอิตถิลิงค์ เป็น สขี แจกตาม อี การันต์ ในลิงค์นั้น.